

PO OBČNEM ZBORU KOMUNISTOV SLOVENIJE

POMEMBNE RAZPRAVE O NARODNIH MANJŠINAH

Idealna nologa narodnostnih skupin - Njihova zaslomba
v množicah večine - Kolonizacija in Beneška Slovenija

Pretekli teden je Zveza komunistov Slovenije imela v Ljubljani svoj 4. občni zbor, kateremu so prisostvovali razen slovenskih tudi vodilni možje iz Beograda, ki nosijo odgovornost za zunanjo in notranjo politiko vse Jugoslavije. Ker je bilo na zasedanju precej govora tudi o narodnih manjšinah naših krajev, je povsem razumljivo, da je občni zbor zbudil zanimanje tudi v nekomunistični javnosti tu- in onstran meje.

Noben Slovenec, pa naj bo še tak protikomunist, ne more namreč tajiti zgodovinskega dejstva, da vodijo usodo naše matične države danes možje iz stranke, ki je zborovala te dni v Ljubljani: oni so sklenili mirovno pogodbo, oni podpisali z demokrščansko Italijo oktobra 1954 londonski sporazum in posebni statut o narodnih manjšinah, oni videmski dogovor o obmejnem osebnem in blagovnem prometu in tako dalje.

V njihovih rokah zategadelj ni samo politična in gospodarska usoda Jugoslavije, marveč v znatni meri tudi narodna prihodnost našega tukajšnjega prebivalstva. Kakor se vodilni politiki v Beogradu in Rimu dogovore, tako se kroji pravica Slovincem pod Italijo in Italijanom pod Jugoslavijo.

OSNOVNA NACELA

V Ljubljani sta o manjšinah govorila med drugimi ožji Titov sodelavec Aleksander Ranković in predsednik republike Slovenije Miha Marinko, poudarjajoč, da resnično daljnovidna politika države do manjšin ne more obstajati v njihovem nasilnem raznarodovanju, ki vzbujajo odpor in neti mržnjo med sosedi, temveč mora biti usmerjena na to, da se tuje narodnostne skupine spremene v prijateljske posredovalke med obmejnimi ljudstvi in njihovimi kulturami. V tem primeru manjšine niso več nobeno zlo, nobeno breme, ampak zelo koristna in naravnost dragocena sila v politiki sodelovanja med državami in utrjevanja mednarodnega miru, po katerem zlasti danes človeštvo tako silno koprni.

Če pa hočejo države ta cilj doseči, morajo ravnati s tujerodnim prebivalstvom zelo širokosrčno in pravično. Dati mu morajo šolstvo v materinem jeziku, zagotoviti mu svobodno rabo njegovega jezika na sodnih in vseh drugih uradih ter mu sploh zagotoviti na vseh področjih življenja popolno enakopravnost s pripadniki večinskega naroda.

Več kot enakopravnosti manjšine ne morejo zahtevati. S političnim in družbenim redom v državi, kjer žive, so lahko nezadovoljne, kot smo bili n. pr. Slovenci in Hrvati v fašistični Italiji. Cloveško je razumljivo, da se deli ali celo ogromna večina manjšine upira stanju, s katerim se ne strinja. Politično je pa nemogoče pričakovati, da bi država zavoljo narodne manjšine spremenila svoj družbeni red. Take države ni še bilo na svetu.

Edino, kar manjšina lahko upravičeno zahteva, je, da je z večinskim prebivalstvom v vsakem pogledu enakopravna in da je zavoljo njene narodnosti nihče ne zapostavlja, zlasti pa sme terjati, da se ji brezpogojno zagotovi njen jezikovni in narodni obstoj.

KAJ SO DOBILI ITALIJANI V ISTRI

V Ljubljani je bilo na zasedanju komunistov poudarjeno, da je Jugoslavija v jezikovnem pogledu nudila Italijanom Istre vse, kar narodna manjšina lahko od države pričakuje. Isto mnenje je izrazil na občnem zboru Italijan Gino Gobbo, govorec v Ljub-

ljani o svoji narodnostni skupini v italijanščini. V Istri, je dejal, imajo Italijani osnovne in srednje šole z italijanskim učnim jezikom. S pravico je zagovarjal načelo, da mora biti vse učno osebje iste narodnosti kot dijaki.

Visokošolcem, je dodal, je dovoljeno, da na jugoslovanskih univerzah polagajo izpite tudi v italijanščini. Zanje je država razpisala štipendije za obiskovanje vseučilišč ravno tako v Jugoslaviji kot v — Italiji. V javnem življenju je uvedena dvojezičnost. To se vidi že v napisih, razen tega se Italijani poslužujejo lahko pisмено in ustno materinščine na vseh uradih.

Da bi se pripadniki večine in manjšine medsebojno bolje razumeli in spoznavali kulturo soseda, se je na italijanskih šolah okreplil pouk slovensščine, na slovenskih pa italijanščine. V narodno mešanih krajih je dvojezičnost sploh velikanskega pomena, saj med drugim edina omogoča pripadnikom manjšine, da se v gospodarskem in upravnem življenju kot enakovredni in zato enakopravni ljudje uveljavljajo.

Pravilna vzgoja množic

Ena načelno najvažnejših stvari, o kateri so govorili in sklepali v Ljubljani, je pa naslednja: v resoluciji, ki jo je občni zbor sprejel, je med drugim rečeno, da mora »socialistična zveza praktično vzgajati množice v pravilnem odnosu do narodnih manjšin«. To je silno pomemben sklep splošnega značaja.

Vsem ljudem, zlasti pa članom raznih organizacij večinskega naroda, bi bilo potrebno vcepiti mišljenje, da so pripadniki manjšin v vsakem pogledu enakovredni državljani, katerih jezik, kulturo in socialne pravice mora vsakdo spoštovati in, če je treba, tudi javno braniti. Če pošten član večinskega naroda opazi, da se državljan tujega rodu kakorkoli zavoljo svoje narodnosti zapostavlja ali celo zasramuje in preganja, ga mora odločno vzeti v zaščito.

To moralno dolžnost bi morali čutiti v sebi vsi poštteni ljudje, zlasti pa še kristjani in katoličani, saj jim tako velevali že najosnovnejši predpisi njihove vere in nauk Cerkev. Načelo, da bi pri obrambi manjšin morali sodelovati široki sloji večinskega naroda, je naravnost odrešilno. Sele tedaj, ko bodo imele manjšine zaslombo ne le v policiji in sodnih, temveč v pravilno vzgojenih množicah državnega naroda, bo-

do njihove človeške pravice zares trajno zaščitene.

»POLOŽAJ NI SE ZADOVOLJIV«

Kakšne so pa pri nas dejanske razmere, našim bralcem ni potrebno razlagati. Saj sami doživljajo, kako se večina tukajšnjih italijanskih strank, in med njimi demokristjanska, protivijo izvedbi londonskega sporazuma, v kolikor se nanaša na slovensko manjšino. Glasilo Katoliške Akcije Vita Nuova si je upalo celo napisati, da bi bila dvojezičnost v Trstu »proti naravi«.

Po krivdi tukajšnjih italijanskih nacionalistov in njihovega časopisja vlada pri nas še zmerom takó strupeno ozračje narodne nestrpnosti, da si marsikateri plašni Slovenec ne upa govoriti v javnih prostorih slovenski in da mnogi naši ljudje pošiljajo iz samega strahu ali oportunitizma svoje otroke v laške šole. Kje more biti v takem ozračju govora o resnični narodni enakopravnosti? In vendar je v londonskem sporazumu poseben člen, ki določa, da je netenje mržnje med narodi prepovedano in kaznivo dejanje!

In kaj naj rečemo o Beneški Sloveniji, kjer nimajo Slovenci nikjer ene same ure

(Nadaljevanje na 2. strani)

RADIO TRST A

Nedelja, 5. julija, ob: 9.00 Kmetijska oddaja; 10.00 Prenos maše iz stolnice Sv. Justa; 12.00 Vera in naš čas; 15.40 Avsenikov kvintet; 21.00 Pesniki in njih stvaritve — »Maurice Maeterlinck (Jože Peterlin); 22.10 Telemann: Četrta suita v E-duru za flavto, violino, harfo in čelo, Stamitz: Prva sonata v G-duru, op. 14 za flavto, violino, harfo in čelo.

Ponedeljek, 6. julija, ob: 14.30 Teden v svetu; 18.00 Skladbe Bonportija, Bacha in Vivaldija; 18.40 Vokalni kvartet iz Ljubljane; 19.00 Radijska univerza — Tone Penko: Iz življenja tujih ptičev: »Hoazin«; 20.00 Športna tribuna; 20.30 Jules Massenet: Werther, opera v 4 dej. I simfonični ork. Italijanske Radiotelevizije. Približno ob 21.25: Opera, avtor in njegova doba. Približno ob 22.25: Mala literarna oddaja.

Torek, 7. julija, ob: 18.00 Z začarane police — Ivanka Cegnar: »Stari Pluton«; 18.10 Simfonični koncert orkestra Slovenske filharmonije, ki ga vodi Samo Hubad; 19.00 Utrinki iz znanosti in tehnike; 21.00 Obletnica tedna — Boris Mihalič: »250-letnica bitke pri Poltavi — zaton Švedske nadvlade nad Baltikom«; 21.20 Lajovičeve komorne skladbe; 22.00 Umetnost in življenje — Mirko Javornik: »Jean Anouchea pogovori s Paulom Claudelom«.

Sreda, 8. julija, ob: 18.00 Paganini: Koncert št. 4 v d-molu za violino in orkester; 18.40 Slovenske instrumentalne zasedbe; 19.00 Zdravstvena oddaja (dr. M. Starc); 21.00 Ne poznam te več, igra v 3 dej. (Aldo De Benedetti - Mirko Javornik). Igrajo člani RO.

Četrtek, 9. julija, ob: 12.55 Ciganski orkester Carlo Pacchiori; 18.00 Koncert violinista Baldasarja Simeona in pianista Pjera Battalina; 19.00 Radijska univerza — Boris Mihalič: Iz zgodovine pomorstva — »Tehnični napredek v pomorstvu od prvih parnikov dalje«; 21.00 Iz življenja Indijancev — Vili Hajdnik: »Kalumet, pipa miru«; 21.40 Simfonični koncert orkestra Tržaške filharmonije, ki ga vodi Giorgio Cambissa. Približno ob 22.05: Iz sodobne književnosti — Martin Jevnikar: »Pregled slovenske književnosti«.

Petek, 10. julija, ob: 19.05 Radijska univerza — Janko Košir: Razvoj in pomen gozda — »Začetek urejenega izkoriščanja gozdov; 21.00 Umetnost in prireditve v Trstu; 22.00 Znanost in tehnika — Miran Pavlin: »Barva v industrijskih obratih«; 22.15 Koncert sopranistke Anite Meze, pri klavirju Gornji Demšar.

Sobota, 11. julija, ob: 16.00 Novelist tedna; 18.00 Odaja za najmlajše — Ivan Kraševc: Po jagode, igrajo člani RO; 19.00 Ko študent na rajžo gre (I. oddaja) — urejata Mitja Volčič in Drago Štoka; 21.00 Zavarovanje, enodejanka (Alain Rene Lesage - Franc Jeza). Igrajo člani RO; 22.25 Orkester Franco Russo — pojejo duo sa Kvarnera in Majda Sepe.

TEDENSKI KOLEDARČEK

- 5. julija, **nedelja**, 7. pobinkoštna, Ciril in Metod
- 6. julija, **ponedeljek**: Tomaž, Bogomila
- 7. julija, **torek**: Vilibald, Klavdij
- 8. julija, **sreda**: Elizabeta, Evgen
- 9. julija, **četrtek**: Kraljica miru
- 10. julija, **petek**: Amalija
- 11. julija, **sobota**: Olga, Marcijan

NAJVEČJA POVOJNA NEZGODA

V petek popoldne se je pripetila v Italiji najstrašnejša prometna nesreča povojne dobe. Ogromno ameriško potniško letalo Superconstellation, na katerem je sedelo 68 oseb, je na potu v Združene države zašlo 20 kilometrov od Milana v silovit vihar. Nebo je bilo črno, dež je lil kot iz škafe, grom je pretresal ozračje; tedajci je strela treščila v letalo ter mu odtrgala eno krilo. Pri tem se je vnel bencin in ovil potnike v morje plamenov. Rešil se ni nihče. Vseh 68 oseb z letalskim osebjem vred je umrlo. Ko sta na kraj nesreče prihiteli policija in vojaštvo, so našli sredi polja le glavo otroka in telo moža, skoro vsa ostala trupla so zoglenela in jih ni bilo več mogoče prepoznati. Nesreča je do globin pretresla tudi mednarodno javnost.

Pomembne razprave o narodnih manjšinah

(Nadaljevanje s 1. strani)

slovenskega pouka ter se celo verouk in pridige zlorablajo kot sredstvo za raznarodovanje slovenskih vernikov. Po vsem tem je več kot razumljiva izjava predsednika Marinka v Ljubljani, da položaj slovenske manjšine v Italiji »ni še zadovoljiv«.

DVE KRVAVEČI RANI

V svojem govoru je sicer pohvalno omenil videmski dogovor o obmejnem prometu in tu se vsi Slovenci in tudi Italijani z Miho Marinkom strinjajo. Videmski sporazum je zares ena najbolj koristnih pogodb, kar sta jih sosedni državi po vojni sklenili. Po svoji širokosrčnosti služi lahko za zgled mnogim deželam/v Evropi.

S tem pa seve ni še bilo zadovoljivo rešeno vprašanje slovenske narodne skupine v Italiji. Londonski dogovor je v veliki večini svojih najvažnejših manjšinskih določil pri nas še na papirju. Saj italijanska vlada njegovega besedila ni še niti objavila v Uradnem listu. Kar pa tukajšnje Slovence najbolj peče, je dvoje.

Prvo je načrtno potujčevanje zemlje naših očetov, ki ga rimska vlada načrtno iz-

vaja z davčnim denarjem, torej tudi s pri-spevki slovenskih davkoplačevalcev. Kaj nam pomaga manjšinska zaščita, tožijo ljudje, ako se kolonizacija slovenskega podeželja neovirano in brez odpora nadaljuje? Pravice manjšine bodo lahko zaščitili, Slovenci pa bodo medtem postali v lastni domačiji brezvplivna skupinica, nad katero vladajo tuji priseljenci.

Druga krvaveča rana je Beneška Slovenija. Ves državni ustroj Italije dela tam s pomočjo cerkvenih oblastev na tem, da se domače slovensko ljudstvo čimprej potuji in zgine v vladajočem narodu. Kako naj zaveden in pošten Slovenec to mirno gleda ter se ne brani?

Četudi bi se vsa določila londonskega sporazuma do pičice izpolnila ter bi bil narodni in socialni obstoj tukajšnjih Slovencev v vsakem pogledu najvzorneje zagotovljen, **a bi se pri tem naši bratje v Beneški Sloveniji prepustili svoji žalostni usodi, bi mi trdili, da vprašanje slovenske manjšine v Italiji ni rešeno.** Ondotni Slovenci so sestavni del našega ljudstva in sleherna krivica, ki se njim godi, mora zadeti v živo ves slovenski narod.

Novi predsednik države

Ker je Adenauer odbil, da bi postal predsednik republike, je njegova stranka postavila novega kandidata. Ta je Heinrich Lübke. Obenem je bilo sklenjeno, da se bo volitev opravila v zapadnem Berlinu in ne v Bonnu. Sklep so smatrali v Moskvi za izizivalno dejanje Konrada Adenauerja: v času, ko so zavoljo Berlina zašli odnosi med vzhodom in zapadom v hudo krizo, si je za volitve izbral nalašč prav to mesto, da poudari pred vsem svetom, kako gleda zapadna Nemčija le v Berlinu svojo pravo prestolnico. To je storil, četudi Hruščev trdi, da je Berlin sestavni del komunistične vzhodne Nemčije.

Ker so vse poti, ki vodijo v Berlin, v rokah komunistov, se je sprva zdelo, da bodo ti na vse načine ovirali Adenauerjeve poslance ob prihodu na volišče. Tako je bilo sklepati iz grozilnih člankov v komunističnem tisku. Zgodilo pa se je nasprotno: komunistični orožniki in financarji so na meji nasprotnike nadvse prijazno sprejeli; njihovih kovčkov niti odprli niso, potne liste so le bežno pregledali. Taka so bila navodila iz Pankowa in Moskve.

Politični opazovalci upajo, da bo Hruščev končno tudi v drugih zadevah spravljiv, le da omogoči sporazum med sovražnima taboroma. Bog daj, da bi se upanje uresničilo!

Novi predsednik je od skupnih 1038 prejel 526 glasov.

ODLIČNA LETINA

Podpredsednik zvezne vlade Todorović je v parlamentu izjavil, da ima Jugoslavija letos tako bogato žetev zlasti pšenice, da ji je prihodnje leto ne bo potrebno uvažati. Primanjkljaj je znašal zadnje čase približno en milijon ton letno, katerega so krili z uvozom iz Amerike. Združene države, je dejal, so imele popolno razumevanje za gospodarske potrebe Jugoslavije in sodelovanje med obema deželama se bo tudi v prihodnosti, čeprav v novih oblikah, nadaljevalo.

PRI NAS IN DRUGOD

Smo že sredi poletja, a prave, suhe toplote še ni. Pač pa je vse preveč vlage in dežja. Ta pojav je letos značilen za naše in vse južne dežele. V Indiji so na priliko tako strahovite poplave, da je 100.000 ljudi obdanih od voda in jim morajo s helikopterji celó vodo in ne samo hrano metati. Podobno je na Kitajskem, kjer sta obe veliki reki Hoang in Jang prebili nasipe. Prav narobe je pa po severni Nemčiji. Suša in vročina je tu taka, kot je ne pomnijo že desetletja: 80 od sto vseh pridelkov je že vzela suša. V večjih krajih morajo ljudje vodo kupovati. Liter je po dva pfeniga.

Novi cestni zakonik

V sredo, 1. julija, je dobil veljavo novi cestni zakonik, ki urejuje promet motornih in vseh ostalih vozil ter obenem vsebuje važne predpise za pešce. Ima 146 členov, ki obravnavajo razne cestne znake (na novo so bili vpeljani znaki na cestnem tlaku), predpisujejo, kako morajo voziti posamezna vozila in podrobno določajo, kako morajo biti vozila tehnično opremljena. V zakoniku so zlasti natančno določene dolžnosti šoferja ter predvidene stroge kazni za prekrške. (Kdor bi n. pr. ne hotel nuditi pomoči osebi, katero je povozil, se kaznuje z zaporom od 4 do 6 mesecev in obenem z globo od 25 do 100 tisoč lir).

Pešci morajo prečkati cesto po nalašč določenem prostoru. Svobodno jo smejo prečkati le, če je od tega prostora več kot 100 m razdalje, a pri tem morajo strogo paziti na promet. Pešci morajo nadalje hoditi po pločnikih, če jih ni, pa po levi strani ceste, se pravi v nasprotni smeri vozil.

Lastniki motornih vozil se na vsak način morajo dobro seznaniti z novimi predpisi. Celotno besedilo je objavljeno v časopisu L'Automobile, ki ga dobite na sedežu Avtomobilskega kluba (Automobile Club) v Trstu, ul. Coroneo 31. Za člane stane 200, za nečlane 250 lir.

Velike stavke v Italiji

Preteklo soboto so v vsej Italiji stavkali kovinarji, ki zahtevajo izboljšanje nekaterih važnih členov delovne pogodbe. V Trstu, Tržiču in Gorici je stavka skoraj v celoti uspela, kajti stavkali niso samo delavci, temveč tudi zelo visok odstotek ostalih namoščenec.

V državi še vedno traja tudi splošna stavka pomorščakov. Ti zahtevajo, naj se sklene nova delovna pogodba, ker je prejšnja, ki je stara 20 let, potekla. Nova bi morala izboljšati plače, ohraniti izmene pri vkrcavanju ter osemurni delavnik. Čeprav cenijo, da je zaradi stavke pomorščakov že kakih 70 milijard škode, lastniki nočejo popustiti.

V zvezi s to stavko so bile v ponedeljek in torek velike demonstracije v mestu Torre del Greco blizu Neaplja, kjer je petina prebivalcev pomorščakov. K tamkajšnjemu županu, ki je brodar, so poslali odposlanstvo, a ker ga župan ni hotel sprejeti, je množica začela demonstrirati. Nastopiti so morali orožniški oddelki, ki so poskusili množico razgnati. V spopadu so demonstranti metali kamnje in druge predmete na varnostne oddelke, ki so odgovorili s solzivimi bombami in streli v zrak. V splošni zmešnjavi je bilo kakih 60 oseb ranjenih, med njimi večje število policistov. Demonstranti so prevrnili in zažgali tri policijske avtomobile in neko gasilsko cisterno. V torek ponoči so se neredi ponovili. Bilo je spet kakih 20 ljudi ranjenih, od katerih osem karabinjerov.

Da bi podprli in zavarovali učinkovitost stavke pomorščakov, so v mnogih pristaniščih stavkali tudi pristaniščniki.

Kako je v naših krajih

Tudi stavka bančnih uradnikov še vedno traja. Ti zahtevajo povečanje plač, izenačenje ženskega osebja z moškim, povečanje posebnih doklad za blagajnike in druge ugodnosti. Vodstva bank so nekoliko popustila, vendar ne toliko, da bi se lahko poravnal spor. Zadeva je zdaj postala kočljiva, ker bi morale banke do 30. junija zaključiti tekoče račune za letošnje prvo šestmesečje.

Na zagotovilo ministra za delo, da bodo danes nadaljevali pogajanja za takojšnjo sklenitev pravičnega sporazuma, so bančni uradniki končali stavkati.

Cesar Haile Selasjé v Moskvi

Vladar Etiopije se nahaja na 15-dnevem uradnem obisku v Sovjetski zvezi. Na moskovskem letališču so ga pozdravili predsednik republike Vorošilov, Hruščev in Mikojan. Prijateljstvo med Rusijo in Etiopijo, je naglasil Vorošilov, traja že dolga desetletja, torej še iz dobe carjev, in je »kljubovalo dogodkom in času. Naša želja je, da bi obisk cesarja Etiopije še bolj razvil dobre odnose med obema deželama«.

Haile Selasjé išče v Rusiji prejkone pomoč za gospodarski napredek svoje države. Pred odhodom v Moskvo se je sestal z Naserjem v Kairu, zatem bo pa obiskal maršala Tita in Jugoslavijo. Ti trije možje delajo, kot se zdi, sporazumno ter stalno obveščajo drug drugega o svoji zunanji politiki.

Pretekli teden so po vsej Italiji začeli stavkati še kamnarji. Stavkali bodo vse do tlejš, dokler se ne pričnejo ponovna pogajanja za obnovitev delovne pogodbe. Na našem področju stavkajo delavci skoraj v celoti v kamnolomih v Trstu, Boljuncu, Repentabru in Zgoniku, nekaj manjši je odstotek stavkajočih v kamnolomu v Sesljanu. Na Tržaškem dela v kamnolomih skoraj tisoč delavcev.

Zaostrejuje se tudi odnosi med ravnateljstvom in delavci tržaških Javnih skladišč. Delavci zahtevajo razne izboljšave, a ravnateljstvo se noče glede njih izjasniti. Zato so delavci in uslužbenci sklenili, da ne bodo do nadaljnjega opravljali nadurnega in prazničnega dela.

Stavkovno gibanje pomorščakov, bančnih uradnikov, kovinarjev in kamnarjev je prizadevalo italijanskemu gospodarstvu že velikansko škodo, katere posledice se bodo čutile šele v bodočnosti. Segnjevi vladi parres ni z rožicami postlano.

„Izven mestnih vrat so barbari“

Na Tržaškem

V zadnji številki ilustriranega tednika L'Europeo je časnikar Giorgio Bocca po obisku naših krajev objavil članek o položaju Slovencev pod Italijo. Sestavek je zanimiv in ga omenimo, ker je L'Europeo zelo razširjen in čitan list v državi. Mnogi Italijani si bodo po njem prvič ustvarili mnenje o naši manjšini.

Koliko je pravzaprav Slovencev v Italiji? — se najprej sprašuje Bocca. Nihče jih ni še natančno seštel, vendar »lahko rečemo, da jih je približno 90.000, ki so globoko navezani na svoj materin jezik in slovensko domačijo: 10 tisoč na Goriškem, 50 tisoč na Tržaškem in 30 tisoč v dolinah videmske pokrajine«.

Mi sodimo sicer, da nas je več, a značilno je, kako L'Europeo priznava manjšino Beneških Slovencev, medtem ko jih nacionalisti od nekdanj trdovratno označujejo za prave in pristne Italijane. Zanje so ti Slovenci »italianissimi«, katerim se ne pritičejo nobene manjšinske pravice.

Na Goriškem

O goriških Slovenceh pravi Bocca, da imajo 18 osnovnih šol s 550 učenci in 47 učitelji, eno obrtno s 139 dijaki, eno srednjo šolo z 18, učiteljske z 21 in gimnazijsko s 36 učenci. Povrh imajo svoje časopisje, prosvetna društva in druge organizacije. Njihovo kmetijstvo je napredno in že precej mehanizirano. V Steverjanu, kjer pridejujejo izvrsten Tokaj, uporabljajo na površini nekaj kvadratnih kilometrov dvanaest traktorjev.

Manjšina je pa kljub temu nezadovoljna. Pritožuje se, da v uradih ni priznana raba slovensčine, in če njihov zastopnik v pokrajinskem svetu hoče zbor le pozdraviti v svojem jeziku, ga prekinejo z glasnim godrnjanjem. Narodne pravice Slovencev niso zavarovane z nobenim posebnim zakonom, vse je odvisno le od dobre volje oblastev.

Tako stanje ne more biti zadovoljivo. In tudi časnikar ugotavlja, da je naša manjšina na Goriškem v slabšem položaju kot Francozi v Dolini Aoste in Nemci v Južnem Tirolu, katerim je Italija dala samoupravo.

Komisija za šolske knjige

Prejšnji petek se je na sedežu Ravnateljstva za šolstvo pri generalnem komisariatu v Trstu prvič sestala komisija za izdajanje slovenskih šolskih knjig. Po odhodu Anglo-Amerikancev iz Trsta je to bila — prva seja! Od slovenskih šolnikov sodelujejo v njej dr. Janko Jež, dr. Lavra Abram in didaktični ravnatelj Šinigoj.

ZALOSTNO PRVENSTVO

Otroška ohromelost ali poliomieltis je po vojni začela najprej razsajati v Združenih državah. Bolezen, ki ohromi ude in povzroči izvečine smrti, je bila tedaj še nezdravljiva. Medtem so izumili proti njej cepivo, istočasno se je pa začela širiti tudi po Evropi in zlasti po Italiji, ki je lansko leto nosila prvenstvo na vsem svetu. Prijavljenih je bilo 8.198 primerov, kateri so se večinoma smrtno končali. Vzrok je bil tudi v visoki ceni zdravila in da ga je bilo težko nabaviti. Vlada namerava zdaj uvesti za otroke splošno brezplačno cepljenje zoper bolezen, ki se pojavlja tudi po naših krajih.

Za tržaške Slovence velja londonski sporazum s posebnim statutom, a to jim do danes ne koristi mnogo. Imajo sicer svoje šole, številna društva, svoj tisk, ki piše svobodno, toda kaj je na priliko z dvojezičnostjo? Dr. Agneletto je pojasnil časnikarju, da Slovenec sicer lahko naslovi na urad slovenske vlogo, vendar s kakšnim uspehom!

Prosi ga, naj obrazloži stvar v italijanskiščini ali mu s časom dostavijo italijanski odgovor. Dvojezičnost pomeni pa za Slovence vsakdanji kruh, zakaj ta terja, da se po vseh uradih nastavijo uslužbenci, ki poznajo naš jezik, ali da se imenujejo vsaj tolmači. Šele tedaj bo postalo tudi učenje slovensčine v šolah potrebno in važno. Ker nimamo dvojezičnosti, je med vzroki, zakaj je število slovenskih učencev v Trstu tako padlo. L. 1948 jih je bilo 4000, danes 1500.

»Brez šol in samouprave«

Kar pa najbolj tlači tukajšnje Slovence je italijanska narodna nestrpnost. Skladatelj Vrabec je pripovedoval časnikarju, da ima med laškimi glasbeniki mnogo prijateljev. »Toda če se srečamo v gledališču, se delajo, kot da me ne vidijo«. Pred tako zvano boljšo družbo jih je sram, da so mu prijatelji. Za to družbo so Slovenci še zmerom »neotesani kmetje«, katerim treba samo ukazovati.

Giorgio Bocca priznava, da tržaški nacionalisti res prezirajo Slovence. O Trstu pravi, da je »nekoliko podoben« tistim mestom iz grškega starega veka, za katera so se »izven mestnih vrat začenjali barbari«. Bocca ugotavlja, da so najbolj nestrpni Italijani tisti slovenskega pokolenja: »pozabili so svoj rod in svoj jezik ter postali, kot se v takih primerih dogaja, večji Italijani od Italijanov samih«. Janičar je pač hujši od Turka.

O Beneških Slovenceh piše L'Europeo, da imajo list Matajur, a so drugače brez narodnih pravic: »za zdaj še nobenih šol in nobene upravne avtonomije«. Pošteno in dragoceno priznanje, za katero smo Giorgiu Bocca hvaležni.

Tržaškega

TRŽAŠKI OBCINSKI SVET

Na torkovi seji so svetovalci sklenili najeti 250 milijonov lir posojila za gradnjo, oziroma dozidavo ljudskih šol v Rocolu in v tako imenovanem naselju Sv. Sergeja pri Domju ter otroškega vrta na Greti. Svet je obenem pooblastil odbor, naj sklene za davčno izterjevalnico pogodbo, po kateri bo ta jamčila za redno odplačevanje posojila 750 milijonov lir za gradnjo bodočega naselja nad Barkovljami (v Bovedu).

Odbornik Geppi je na koncu sporočil, da bodo med počitnicami popravili razne ljudske šole, med njimi tiste v Sv. Križu, na Proseku, Katinari in v Trebčah.

Zanimiv je bil nastop socialista prof. Lonze, ki je vprašal župana, ali pozna vsebino članka, objavljenega v dunajskem listu Die Presse, o rimski birokraciji, ki kaže malo razumevanja za položaj tržaškega pristanišča. Župan Franzil je pripomnil, da bo na vprašanje odgovoril pozneje.

Rojan:

NOVA SLOVENSKA DVORANA

Pred kratkim so v Rojanu postavili in blagoslovili temeljni kamen novega Marijinega doma, ki ga grade s prispevki slovenskih vernikov iz Rojana. Poslopje bo sezidano v ul. Cordaroli. Poleg stavbe bo tudi majhno igrišče.

Nabrežina:

DEČKI SO ODPOTOVALI

V torek je okrog 100 dečkov iz devinsko-nabrežinske občine odpotovalo v hribe na počitnice, kjer ostanejo približno mesec dni. Kolonija se tudi letos nahaja v Rigolatu (Karnija); za ravnatelja je bil imenovan g. Dominik Hvalič, učitelj v Medji vasi.

V obmorsko kolonijo v Devinu pa je ta teden dospelo okrog 100 slovenskih dečkov iz vse Tržaške. Organizacijo je prevzelo, kot znano, Slovensko dobrodelno društvo iz Trsta. Nabrežinska občina je društvu letos spet dala na razpolago šolsko poslopje v Devinu, medtem ko so lani dečki letovali v Nabrežini. Devinsko šolo so namreč popravljali.

Vsem otrokom želimo srečne in vesele počitnice!

Štivan:

NOVI MOST ČEZ TIMAVO

Nedavno tega je bila na ministrstvu za javna dela v Rimu oddana na javni dražbi gradnja novega mostu čez Timavo. Gre za tistega, po katerem pojde bodoča avtocesta Trst-Benetke. Ko bo most dokončan, bodo avtomobili lahko vozili do ceste Sabliči-Tržič. Za nova dela bodo potrošili 95 milijonov lir. Most bo dolg 120 in širok 16 metrov, dokončan pa verjetno do prihodnje pomladi.

Lonjer:

ZEMLJIŠČA NA HUDEM LETU PROSTA!

Zemljišča na Hudem letu, kjer imajo mnogi kmetovalci iz Lonjerja in Padrič travnike in pašnike, so 30. junija postala spet prosta, se pravi, da so iznova prišla v posest zakonitih lastnikov. Zemljišča so najprej zasedli zavezanci in nato italijanska vojska. Anglo-Amerikanci so bili tu zgradili igrišče za golf, ki ga pa po njihovem odho-

du ni skoraj nihče več uporabljal. Kmetovalci iz Lonjerja in Padrič so leta in leta vztrajno zahtevali, naj vojaška oblastva zasego zemljišč prekličejo, medtem ko so jih ta hotela razlastiti.

Kot vidimo, so oblastva sedaj sprejela zahteve naših kmetovalcev ter jim zemljišča vrnila v polno posest. O nepremičninah, zgrajenih na zemljiščih, pa se bodo oblastva sporazumela s posameznimi lastniki.

Zgonik:

ZA GRADNJO LJUDSKIH HIS

Zgoniški župan Pirc je konec prejšnjega tedna poslal generalnemu komisarju Palamari in drugim oblastnikom pisma, v katerih se pritožuje, da že od leta 1952 ni bila v tukajšnji občini zgrajena nobena ljudska hiša. Župan ugotavlja, da je v Zgoniku okrog 16 družin, ki nujno potrebujejo dostojna stanovanja, in zato naproša oblastva, naj čimprej nakažejo denar za zidavo primerne števila ljudskih hiš.

MLADINSKA KULTURNA PRIREDITEV

V nedeljo je bila na travniku, ležečem poleg poti, ki pelje iz vasi proti sanatoriju, kulturna prireditev, katero smo že dolgo časa pogrešali. Zelo smo se razveselili prebuditve prosvetnega življenja, posebno pa, ker je prireditev sad prizadevanj naše mladine. Nastopili so tamburaši prosvetnega društva Valentin Vodnik iz Doline, folklorna skupina prosvetnega društva Rade Pregarc, »Veseli trio«, znana dolinska pevca Dario in Darko ter devet gibčnih in spretnih telovadcev. Ob 18. uri je sledil ples ob prijetnih zvokih orkestra Herman iz Križa.

Prireditev je zelo dobro uspela in že to dejstvo bi moralo spodbosti vaščane in sploh Slovence s Tržaškega k večjemu zanimanju za kulturno življenje, ki je imelo vselej tolikšen pomen v zgodovini Slovencev.

Želeli bi, da bi se spored ob podobnih prilikah začel nekoliko kasneje, tako da bi se prireditve moglo udeležiti številnejše občinstvo tudi iz Trsta.

Dolina:

PRIZNANJA UČENCEM NAŠIH ŠOL

Solarji iz Brega so dosegli lepe uspehe tako v svojem šolskem delu kakor tudi na raznih natečajih (nega zob, ljubezen do živali, spoštovanje narave, misli o združeni Evropi itd.).

Proti koncu šolskega leta so pobudniki padovanskega velesejja razpisali natečaj. Učenci, ki so se ga udeležili, so morali povedati, kaj jim poleg ljudi, priljubljenih igrač in živali najbolj ugaja. Možnost uspeha je bila precej majhna, saj so se natečaja udeležili učenci iz vse Italije, nagrad pa je bilo le 32. Izmed nagrajenih učencev so bili trije s Tržaškega, od teh pa sta bila kar dva naša šolarja, in sicer: Boris Krmec iz Krogelj (5. razred) in Oskar Salvi iz Doline (4. razred). Nagrada obstaja v brezplačni vožnji (s spremljevalcem) na padovanski velesej, prijeten sprejem pri pobudnikih velesejja, fotografiranje, omemba v krajevnih časopisih ter darilo. Naša nagrajena učenca bosta dobila harmoniko na 32 basov, oziroma fotoaparata.

Ta dva primera nista edina v našem Bregu, saj je lani, ko so učenci 5. razreda slovenskih in italijanskih šol na Tržaškem pisali nalogo (v italijanščini) o koristi dreves, dosegla največji uspeh učenka Majda Mahnič. Vest omenjamo sedaj, ker smo izvedeli za ta laskav uspeh šele pred kratkim.

Naši učenci so se udeležili tudi risarskega natečaja, z risbo so morali izpovedati svojo ljubezen do živali. Med drugimi sta bila nagrajena Dora Slavec iz Domja (4. razred) in Mihael Glavina iz Boršta (4. razred). Vsak izmed njiju je prejel hranilno knjižico z vlogo 1.000 lir, kot izpodbudo za nadaljnje delo. Risbi teh dveh nagrajenih učencev sta bili razstavljeni v Trstu.

Veseli nas, da so učenci naših šol doživeli tolikšen uspeh ter prejeli zaslužena priznanja, s katerimi se lahko ponašajo tudi starši in učitelji.

ČESTITAMO

Na filozofski fakulteti vseučilišča v Ljubljani je pretekli teden diplomirala iz romanistike gđc. Breda Budal iz Trsta.

Na tržaški univerzi je diplomirala iz leposlovnih ved gđc. Ileana Ferlat iz Gorice. V diplomskem delu je obdelala vprašanje goriških Brd.

Prijatelji in znanci iz Krožkov slovenskih izobražencev v Trstu in Gorici jima pristrčno čestitajo in želijo mnogo uspehov.

Cestitkam se pridružuje tudi Novi list.

Beneška

SEMPETER SLOVENOV

V petek, 26. junija, je bila v trčmunski cerkvi zadušnica ob peti obletnici smrti največjega pesnika Beneških Slovencev Ivana Trinka. Cerkvene svečanosti so se udeležili vsi duhovniki iz naših dolin, precej jih je bilo tudi iz Goriške. Prisoten je bil tudi prijatelj pokojnega Trinka, bivši ravnatelj videmskega semenišča Alojzij Venturini, ki je imel na njegovem pogrebu pred 5 leti ganljiv in pretresljiv govor.

Na petkovi svečanosti pa je v cerkvi govoril današnji rektor Fantini, ki je v vznesenih besedah orisal lik pokojnega Trinka, človeka dobrega srca in moža, ki ga je odlikovala visoka kultura. V govoru je ugotovil, da se je spominska svečanost priredila po želji vseh župnikov Beneške Slovenije. Spomnili so se ga zlasti kot profesorja filozofije v videmskem semenišču, kjer je dolgo vrsto let pripravljaval slovenske in furlanske bogoslovce nadškofije na vzvišeni duhovniški poklic.

Rektor Fantini je med govorom sporočil, da so v Trinkov spomin razpisali štipendije za revnejše semeniščnike.

Ob peti obletnici Trinkove smrti se je ponovno pokazalo, kako ga visoko cenijo vsi pravi italijanski duhovniki videmske nadškofije. Spoštovali in ljubili so ga kot vzornega duhovnika in dobrega vzgojitelja. Saj je tudi v njihovem imenu furlanski pesnik Zaneto dal vrezati na eni izmed plošč na spomeniku te pomembne besede: »Pisatelj in akademik, Vaša slava se širi ne samo v Furlaniji in Beneški Sloveniji, marveč tudi v daljnjih deželah«.

Po obredu v cerkvi so blagoslovili lepi spomenik. Nanj so položili dva lepa vencata tudi predstavniki prosvetnega društva Ivan Trinko in beneškoslovenskih dijakov, kar naj bi bil izraz hvaležnosti Beneških Slovencev do priljubljenega narodnega buditelja.

IZ STEVERJANA

Na predzadnji seji mestnega sveta je slovenski svetovalec dr. Sfiligoj med drugim vprašal tehničnega ravnatelja inž. Rigonata, ali je upati na čimprejšnjo oskrbo z zdravo pitno vodo tudi vseh naselij naše občine. G. Rigonat je odgovoril, da bo vodovodno mrežo po števerjanskih naseljih zgradil Vzhodnofurlanski vodovodni konzorcij (CAFO). Goriška mestna uprava bo napeljala vodovod le do občinske meje ter dobavljala Števerjanu vodo po 40 lir za kubni meter. Ob tej priložnosti smo tudi zvedeli, da vsebujejo vodna ležišča v Uklancih, ki jih je svoj čas preiskal neki strokovnjak, velik odstotek živega srebra in da zato ondotna voda ni pitna.

Zato pozivamo oblastva, naj pohitijo z rešitvijo za števerjance prevažnega vodovodnega vprašanja, saj trpimo že več desetletij zaradi odlaganja gradnje vaškega vodovoda.

V sredini junija smo na domačem pokopališču pokopali telesne ostanke gospe Justine Hlede, roj. Blažič, žene našega cerkovnika g. Cirila. Pokojnica zapušča moža in pet otrok. Sina Jožefa so Nemci ustrelili kot talca. Pokojnica naj uživa večni mir, užaloščeni družini pa izrekamo vsi vaščani iskreno in globoko sožalje. Sožalju se pridružuje tudi uredništvo Novega lista.

Slovenija

Zvestobo do lastnega naroda bodo v silih Beneških Slovencev vžigali Trinkovi stih, vklesani na eni izmed plošč na sporniku:

»O ti zemlja rodna,
zemlja bedna mala,
ki te milost božja
meni v last je dala«.

IZ REZIJE

V Ravenci in v vsej naši dolini smo bili veseli, ko smo zvedeli, da bo neko industrijsko podjetje iz Sv. Ivana ob Nadiži del svoje tovarne preneslo v središče naše občine.

Podjetje izdeluje stole. Ker mu v sedanjem okolju primanjkuje delovne moči, bo del svoje delavnosti preneslo v Ravenco, kjer mu delavcev ne bo zmanjkalo. Govorijo, da bodo pri nas spočetka izdelovali le dele stolov. Postopno pa bodo tovarno razširili. Bog daj, da bi ta zglede posnemala tudi druga lesna podjetja. Saj ima lesna industrija v naši dolini vse pogoje za neoviran razvoj, posebno še zato, ker uživa pri nas precejšnje davčne olajšave pasivnih podjetij.

Rezija leži ob meji Jugoslavije in Avstrije, od koder uvaža ta industrija ves les. Poleg tega imamo v Ravenci strokovno šolo, kjer se mladina uči mizarstva.

V Ravenci so zgradili šeststanovanjsko hišo. Oblastva so razpisala natečaj za stanovanje. Prosilci morajo vložiti do 30. julija prošnjo na posebnem vzorcu, ki ga dobe na županstvu. Prošnji morajo priložiti tudi družinski list, ki ga dobijo pri davkarjih v Pontebi. Prošnjo je treba vložiti na pokrajinski urad za delo v Vidmu.

NOVI DOKTOR

Na tržaškem vseučilišču je te dni promoviral za doktorja leposlovnih ved g. Severin Bernjak, ki je doma iz Dreke v Beneški Sloveniji, a sedaj biva v Cedadu, kjer poučuje na industrijski šoli.

Za uspeh mu iskreno čestitajo vsi prijatelji in znanci.

MESTNI SVET

Goriški občinski svet je imel v zadnjem času dve seji. Na prvi so razpravljali predvsem o obračunu mestnih podjetij za leto 1958. Z zadovoljstvom so ugotovili, da izkazuje obračun za vsa tri podjetja skoraj 20 milijonov lir dobička. Seje sta se udeležila tudi ravnatelj inž. Rigonat in upravnik dr. Chientaroli.

Odbornika dr. Gallarotti in podžupan dr. Poterzio sta pohvalila tehnično ter upravno vodstvo elektrarne in plinarne, ki sta umeli obe podjetji tako izboljšati, da je mesto z njima lahko zadovoljno. Razpravo je zaključil župan dr. Bernardis z ugotovitvijo, da so goriška mestna podjetja zglede, kaj vse se lahko doseže, če vlada soglasje med vodstvom in uslužbenci. Poudaril je, da je v Italiji malo mestnih podjetij v tako dobrem stanju.

Razume se, da so mestni očetje soglasno odobrili predloženi obračun.

Nato je svet soglasno odobril več odborovih predlogov o tekočih upravnih zadevah; med drugim predlog o izboljšanju plač za mestne uslužbenke, družinskih doklad in pokojnin v skupnem znesku okoli 14 milijonov lir. Končno je svet soglasno odobril predlog za zgradnjo otroškega vrtca v ulici Cappella, ki bo stal skoro 20 milijonov lir, poleg dveh milijonov za njegovo notranjo opremo; zatem načrt za zgradnjo otroškega vrtca v ulici Colonia, ki bo stal 32 milijonov.

Na zadnji seji pa je svet razpravljal v glavnem o preureditvi mestnega avtobusnega podjetja. Preureditev naj bi začela veljati 1. julija t. l. ter trajala do 30. junija 1960. Enoletna poskusna doba pa se skrajša na pol leta, ako bodo v tem času ugotovili, da je sprememba voženj in prog škodljiva.

Vožnje ob nedeljah in praznikih ter v nočnih urah se podražijo pet lir, cena za jutranjo povratno vožnjo do 8.30 pa ostane ista, to je 35 lir. Števila uslužbenecv pa ATA ne bo smela zmanjšati.

Svetovalca Battello in Zucalli sta izrekla nezadovoljstvo nad predlaganimi novotarijami. Po Battellovem je mogoče sprejeti predlog upravnega odbora le začasno in pod pogojem, da se določi posebna komisija, ki naj temeljito preučijo celotno vprašanje. Zucalli je pa zahteval, naj prevzame skrb za avtobusni promet občina, čemur sta odločno ugovarjala svetovalca Sfiligoj in Pedroni.

Končno je svet z 18 glasovi krščanskih demokratov, liberalca, monarhista in Sfiligoja odobril odborov predlog, medtem ko so se socialdemokratski in komunistični svetovalci glasovanja vzdržali.

Javno razsvetljava bodo okrepili v ulicah Dante, Petrarca in Cadorna, za kar bo občina potrošila skoro 3 milijone lir.

OSLAVJE — PEVMA

Na dan sv. Alojzija, zavetnika mladine, smo imeli prvo sv. obhajilo. Prvoobhajalcev je bilo 24. Veseli so bili, nasmeljani in zadovoljni in z njimi njihovi starši. Bil je res lep praznik župnije.

Pretekli teden je pokvarila strela v gostilni »Pri Tildi« na Oslavju električno na-

Iz Goriške

pravo za ogrevanje vode. Sreča v nesreči je bila, da je povzročila le gmotno škodo.

V soboto, 27. junija, sta se poročila domačinka gđ. Silva Reja, znana pevka in učiteljica, in g. Alojzij Jakončič iz Imenja v Brdih. Škoda, da nam jo ženin odpelje v Kanado, kjer ima že več let službo. V voščilih se pridružujemo domačemu g. župniku: Naj jih božja Previdnost, ki ju je privedla skupaj, spremlja in podpira tudi v bodoče, da bo njihova življenjska pot — srečna.

IZ STANDREŽA

Naša mladina je tudi letos po starem slovenskem običaju praznovala god sv. Ivana in je v torek zvečer prejšnjega tedna na vseh koncih naše vasi pripravila kar pet kresov, ki so zagoreli v prvih večernih urah. Okoli njih se je zbrala mladina in starina. Živahno kresno razpoloženje je trajalo ponoč.

IZ DOBERDOBA

V četrtek prejšnjega tedna je po daljši bolezni umrl v videmski bolnici naš občinski svetovalec 48-letni Jožef Jarc. Pokojnik je bil delaven mož in po vojni več let tudi naš mirovni sodnik. V zadnjem času je bil predsednik Kmečke blagajne in predsednik doberdobske Kmečko-delavske posojilnice.

Telesne ostanke smo položili k večnemu počitku na domačem pokopališču v petek ob obilni udeležbi vaščanov in okoličanov.

Pokojniku naj sveti večna luč, njegovi užaloščeni družini izrekamo ob hudi izgubi globoko sožalje.

IZ KRMINA

V soboto so slovesno otvorili letošnje tridnevno svetoivansko slavje, ki ga je zelo motilo deževno vreme.

Pokrajinska razstava pohištva bo odprta do 5. julija. V Krminu so tudi razstavili značilna domača vina.

OBCINSKA GRADBENA KOMISIJA

Mestna gradbena komisija je na svoji zadnji seji v preteklem tednu pod predstvom inženirja Maksa Fabianija med drugim odobrila zgradnjo 13-nadstropnega nebotačnika na Korzu št. 70.

LETOSNJI ZRELOSTNI IZPITI

Dne 1. julija so se na višjih srednjih šolah začeli zrelostni izpiti. Na slovenski klasični in realni gimnaziji ter učiteljski v Trstu polagajo maturo tako dijaki s Tržaškega kot z Goriškega.

Za zrelostni izpit na klasični gimnaziji se je prijavilo 25 kandidatov iz Tržaške ter 6 iz Goriške. Na realni gimnaziji pa je 21 kandidatov.

Na učiteljski jih je 26, in sicer 21 iz Trsta ter 5 iz Gorice.

Na trgovski akademiji se je za maturo prijavilo 38 kandidatov.

POROKA

V nedeljo sta si obljubila večno zvestobo v cerkvi sv. Ivana v Gorici gđ. Darinka Doljak iz Gorice in g. Pavle Marsič iz Trsta. Poročil ju je travniški kaplan g. Mazora, ki je v lepem nagovoru orisal lepoto in globok pomen družinskega življenja. Med mašo je na koru prepeval pevski zbor, pri katerem je nevesta kot dobra pevka več let požrtvovalno sodelovala. Cerkvenega obreda so se udeležili nevestini in ženinovi sorodniki ter njuni številni prijatelji in znanci.

Krožek slovenskih izobražencev v Trstu in Gorici jima želi na novi življenjski poti mnogo sreče in zadovoljstva. Čestitkam se pridružuje uredništvo Novega lista.

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Graham Greene proti "meščanskemu dolgočasju"

Graham Greene je napisal novo igro. To je njegovo tretje gledališko delo. Prejšnji dve igri »Utica za orodje« in — časovno prva — »Dnevna soba« sta bili sprejeti od angleškega občinstva brez pravega navdušenja. Tokrat je napisal Greene, ki ima zdaj 55 let, komedijo na motiv klasičnega meščanskega trikotnika. Naslov dela je *The complaisant lover*, to je: Ustrežljiv ljubimec.

Krstna predstava je bila te dni v nekem londonskem gledališču. Zanj je vladalo izredno zanimanje, saj je Graham Green eden najslavnejših in zanimivejših angleških pisateljev, čeprav ga nekateri nimašo preveč radi, ker jih sili k razmišljanju. Poleg tega je bila javnost radovedna, na kakšno stališče se bo Greene tokrat postavil. Kot znano, je šel ta pisatelj v svojem pisanju že skozi razna razdobja. Najprej je v svojih romanih delal poskuse in gojil reportažni slog, nato je moraliziral in pisal tako imenovano »angažirano« literaturo — v katoliškem smislu — končno pa je našel nekako ravnovesje in njegovo pisanje je postalo bolj lahkotno in satirično.

Njegova nova igra *Ustrežljiv ljubimec* nima značaja katoliške književnosti. V njej ne obravnava kočljivih in napetih problemov vesti. V njej tudi ne srečamo ne duhovnikov in ne kakega čudežnega dogajanja. Glavna oseba je le žena, ki vara moža. Mož je zobar srednjih let, bogat, zadovoljen z življenjem in poln zadoščenja nad svojo dobro ženo in lepim domom. Po svoji duševnosti in miselnosti je preprostež. Ugaja mu počenjati tisto, kar počenjajo vsi drugi, in ponavljati dovtype, ki jih sliši od drugih. Zato je v bistvu dolgočasen.

DRUGI JE MLAJSI IN BOLJ DUHOVIT ...

Po šestnajstih letih zakona spozna žena mladega in duhovitega starinarja, v katerega se zalubi, tako da postane njegova ljubica. Mož končno odkrije, kako stvari stoji, in to je hud udarec zanj.

KULTURNE VESTI

• Jean Gabin, ki je naznanil, da zapusti film, ko bo jeseni končal snemanje z režiserjem Delannoyem, si je premislil in podpisal pogodbo še za pet filmov.
• Slovenski pevec Josip Gostič, prvak Opere zagrebškega narodnega gledališča, je obhajal 30-letnico svojega umetniškega dela. Ob tej priliki je nastopil v vlogi Don Joseja v Bizetovi operi *Carmen*. Krstna predstava je bila 26. junija, dirigiral je Milan Horvat. V vlogi Escamilla je nastopil drugi slovenski pevec zagrebške Opere Ivan Francelj; naslovno vlogo pa sta peli izmenoma Marijana Radev in Badema Sokolovič.

• Srčna kap je zadela v Parizu še mladega romanopisca Borisa Viana, medtem ko je prisostvoval predstavi filma, ki so ga posneli po njegovem romanu »J'irai cracher sur vos tombes« (Pojdem pljuvat na vaše grobove). Vian je bil že več let bolan na srcu in je bil star šele 39 let. Zdravniki so mu napovedovali le še malo let življenja, zato je zadnja leta izredno veliko delal.

Svojega zakona, v katerem se je tako prijetno počutil, ne mara razdreti in tudi nima dovolj odločnosti za to. Obenem pa si tudi ne more tajiti, da se ljubimca zares ljubi. Tako hoče rešiti zadevo s kompromisom: žena naj se le sestaja s svojim prijateljem, kolikor hoče, toda hkrati naj ne zamenja dolžnosti kot žena in gospodinja. Taka neromantična rešitev pa naleti na odpor pri ljubimcu, ker je prepričan, da bi se tako še sam zapletel v pajčevino meščanskega dolgočasia.

Komedija se začne v lahkotnem, igrivem slogu, a počasi pridobiva vedno bolj resen in človeško zanimiv značaj. In tu pride do izraza Greenova spretnost, njegova pripovedna izkušnost in psihološko znanje. Vendar so potrebni dobri igralci, kakršne je režiser, znameniti John Gielgud, tudi našel v Ralphu Richardsonu, ki igra vlogo moža, v Phillis Calvert, ženi, in v Paulu Scofieldu, ljubimcu.

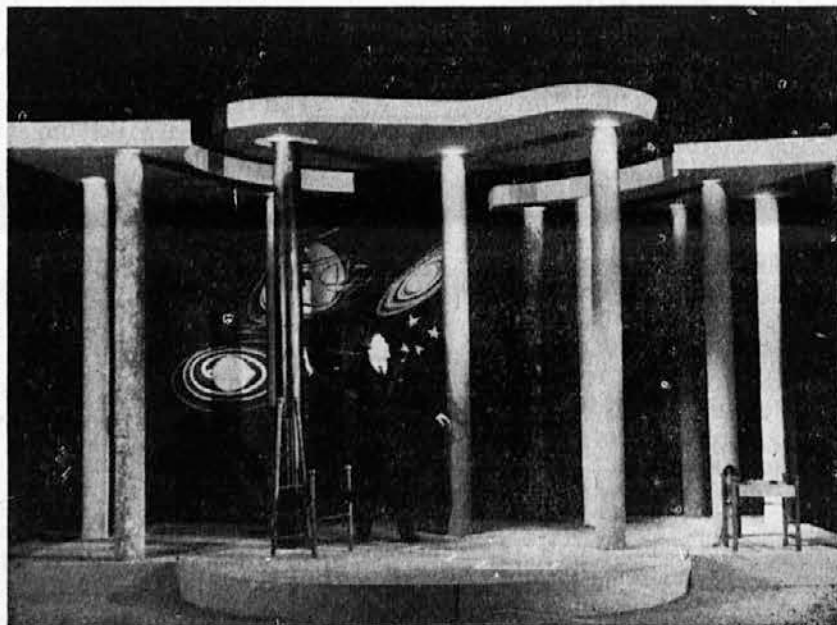
Krstna predstava je imela velik uspeh in to čisto zasluženo. Navdušeno ploskanje, ki je veljalo izvajalcem in pisatelju, je bil dokaz, da je novo Greenovo odrsko delo bolj po okusu angleških gledalcev kakor njegovi prejšnji igri.

Velik uspeh ima tudi zadnji Greenov roman *Naš človek v Havani*. Na žalost pa še noben roman tega zanimivega pisatelja ni preveden v slovenščino.

Jože Cesar

Danes je v Mali galeriji v Kopru odprl samostojno razstavo tržaški slikar Jože Cesar. Razstava obsega 21 scenskih osnutkov in 21 olj ter bo odprta do 16. julija. Kot je znano, je Cesar tudi scenograf SNG v Trstu ter je bil ob koncu letošnjega festivala v Novem Sadu, ki ga prireja Sterijino pozorje, nagrajen za izvirno in umetniško zasnovano sceno v Tavčarjevi drami »Pekel je vendar pekela«.

Scenski osnutek za Tavčarjev »Pekel je vendar pekela«.

Moravia o politični obvezanosti pisateljev

Alberto Moravia je dal te dni intervju za dnevnik *Il Giorno*, v katerem je odgovoril tudi na vprašanje: »Kaj se vam zdi, kako daleč lahko gre pisatelj v zagovarjanju političnih in socialnih idej v svojem delu?«

Zanimivi odgovor se je glasil:

»Pisatelj se v svojem življenju mora socialno in politično obvezati, a le s tistimi sredstvi, ki so primerna za to, na primer z esejji, brošurami, članki in časnikarskim delovanjem. Pripovedna dela tudi morejo in morajo zrealiti politične in socialne poglede pisatelja, ne morejo jih pa propagirati in jim služiti, če noče pisatelj ponžati svojega pripovedovanja v propagando. To že zaradi tega, ker je umetnost kraljestvo absolutnega in skrajnega, medtem ko je politika področje možnega in relativnega. Sicer pa od takšnega zopernega mešanja pripovedništva in politike tudi nihče nič nima. To ni v korist niti umetnosti niti politiki. Angažirani romani niso niti lepi niti učinkoviti.«

Dopisnik *Giorna* mu je te dni zastavil vprašanje: »Bili ste že večkrat v Ameriki in ste popisali svoja doživetja. Nedavno pa ste potovali tudi v Sovjetsko zvezo in napisali o tem duhoviti esej. Katera obeh dežel je napravila večji vtis na vašo pisateljsko domišljijo?«

Moravia je odgovoril: »To sta dve preveč različni

državi, da bi ju lahko primerjal. Morda so napravile večji vtis name Zdrružene države, ker so tista dežela sveta, kjer je industrijska civilizacija najmočnejša in najbolj napredna. Sovjetska zveza je zanimiva predvsem s političnega in ideološkega stališča. Toda niti Zdrružene države niti Sovjetska zveza niso posebno delovale na mojo domišljijo. Do zdaj so najbolj prijale moji domišljji i dežele Sredozemlja in njegovega zaledja, kot so Italija, Grčija, Bližnji vzhod in Perzija. V splošnem mi severne dežele ne ugajajo.«

Alberto Moravia je tudi pri slovenskih bralcih vedno bolj priljubljen; v prevodu lahko berejo že več njegovih romanov. Zadnji čas je izšel v slovenščini njegov roman *Prezira*.

— 0 —

FILMSKI FESTIVAL

V Pulju se prihodnji teden prične 6. festival jugoslovanskih filmov. Ljubljanska družba Triglav bo sodelovala s filmom *Dobri, stari pianino*. Dejanje je napisal Fran Milčinski, režiral pa naš tolminski rojak Franc Kosmač. Drugi film, s katerim se bodo predstavili Slovenci, se pa imenuje *Tri četrtne sonca*. Njegov umetniški vodja je Jože Babič, režiser SNG v Trstu.

Autoportret JOŽE CESAR

Prazni sodi

Zal vsi sodi niso še prazni, ker imajo premmnogi še precej nerazpečanega vina. Vino se s težavo prodaja, ker je bilo lanskega pridejka preveč in kakovostno ni bil prvovrsten. Zapomnimo naj si nadalje, da je vročina hud sovražnik vina. Zato naj bo vino čisto, to je brez vsake lege, proti pokvari pa ga moramo vsakih 6 tednov zavarovati s tem, da dodamo eno kocko enososine na hl. Brez tega sredstva ga ne bomo obvarovali, ako nimamo zares hladne kleti.

A kaj s praznimi sodi? Brž ko smo jih spraznili, jih moramo dobro oprati z navadno vodo. Velikansko škodo si povzročajo tisti, ki puste komaj izpraznjen sod vne-mar. Se slabše pa je, če pustijo v njem kaj gošče. Taki sodi se gotovo pokvari: postanejo kisli, lahko pa tudi celo plesnivi. Sod je treba torej izprati, ga zavaliti na kakšno preprihno mesto — ne na sonce — da se tam osuši, kar se v tem času zgodi v nekaj dneh. Nato moramo prazen sod zažveplati — en do poldrugi azbesten trakec žvepla na hl — in zamašiti. Po 2 mesecih moramo sod zopet zažveplati z enako količino azbestnega žvepla.

VALUTA — TUJ DENAR

Dne 1. julija si dobil oz. dal za:

ameriški dolar	617—620 lir
avstrijski šiling	23,75—24,25 lir
100 dinarjev	82—84 lir
100 francoskih frankov	123—125 lir
funt šterling	1725—1750 lir
nemško marko	147,75—148,75 lir
švicarski frank	143—144 lir
pesos	5—6 lir
zlato	702—704 lir
napoleon	4300—4500 lir

ŽENA IN DOM

Vitka postava - sen vseh žensk!

Ze od nekdanje skrbe ženske, kako bi si ohranile vitko postavo in z njo mladostni nastop. Da bi to dosegle, se čestokrat lotijo shujševalnega postopka, ki pa vedno ne uspe, ker so premalo vztrajne ali je postopek neprimeren zavoljo telesnega ustroja ali starosti ženske. Mlad človek namreč marsikaj laže doseže kot starejši.

Zaradi vseh teh težav se nekatere ženske v svojo »mastno« usodo kar vdajo in jo hladnokrvno prenašajo, druge se pa podvržejo najrazličnejšim shujševalnim kuram, česar ne delajo vedno le iz skrbi za vitko postavo, ne samo zaradi zunanjega videza, ampak tudi zaradi zdravja. Saj je dokazano, da je umrljivost znatno večja pri debelih kot pri suhih osebah.

Bralkam, ki se hočejo na enostaven način rešiti debelosti, priporočamo 4 načine zdravljenja:

1. Posti se vsaj enkrat tedensko! Zelodec se bo odpočil in ves organizem prečistil. Če misliš, da ne moreš ves dan zdržati brez hrane, se vsaj dvakrat na teden odpovej večerji!

2. Enkrat tedensko uživaj samo jabolka. Lahko jih poješ 2 kg (celo 3 kg). Zelodec je z njimi ves dan zaposlen, črevesje se pa prečisti. Ta dan ne pij nobene tekočine, saj imajo jabolka dovolj vode.

3. Dva tedna ali tri se hrani samo s krompirjem in mesom. Vsak dan si skuhaj približno 1 kg krompirja in speci na žaru okrog 30 dkg mesa. Krompir pojej v »obličic« (skuhan in osoljen). Lahko še piješ sadni sok, toda če moreš, se še temu odpovej.

4. Shujševalna kura z mlekom: Trikrat zavremo mleko, kateremu vsakokrat poberemo smetano. Z dieto začnemo zvečer, preden gremo v posteljo. Tedaj spijemo prvo skodelico mleka; drugo použijemo zjutraj, ko se zbudimo. Ostati pa moramo ves dan v postelji ter vsake tri ure spiti skodelico mleka. Proti večeru vstanemo in pojemo dve pečeni jabol-

GOSPODARSTVO

Napredujemo, a ne najdemo miru

Na veliki torek je oče naložil gnjati v oprtnjak in zvečer je krenil s prijatelji preko Krasa v Trst. Na Opčinah so se malo odpočili, a le toliko, da so bili v sredo zjutraj na trgu in prodali, kar so prinesli. Oče si je kupil kos kruha, nekaj piškotov za otroke in polenovko ter krenil domov, kamor je prišel v sredo zvečer: truden in žejen in s pičlim izkupičkom. Mati je šla peš in nesla na glavi jerbas češenj v Gorico, kjer jih je prodala krajcar draže za kilogram kot doma. — Hodili so in hodili, a kljub temu so imeli dovolj časa za pameten razgovor.

Tega danes ni več. Za nič nimamo časa. prezaposleni smo, vedno hitimo, kljub temu da se za premikanje poslužujemo najmodernejših prometnih sredstev. Gnjat pa se použije doma.

Danes in nekoč

Nad 40 nas je bilo v razredu, a jih ni bilo 10, ki so imeli po 2 krajcarja za žemljo ob deseti uri. Zavidali smo izbrance, ker so imeli kruh. — Danes nimajo vsi učenci samo kruha, marveč tudi sir, svinjino, marmelado ali kakšen drug nadev.

Nekoč smo uživali mleko in polento, koruzni kruh, različne juhe in jote. Koruznega kruha danes ni več videti, vsaj iz čiste koruzne moke ne. Polenta je že izginila iz mnogih kmečkih hiš, nadomešča jo beli kruh, juhe in jote pa nadomeščajo testen-

ne. Tudi krompirja se použije mnogo manj kot prej.

Korenite spremembe

Velike spremembe pa so tudi v kmečkem gospodarstvu:

Gojenje sviloprejk je bilo nekoč pri nas zelo razširjeno. Svilodi so se razmeroma še drago prodajali. Takoj po tej vojni je gojenje sicer nekoliko zaživelo, v zadnjih letih pa je začelo životariti in danes polagoma izginja. Ni več daleč čas, ko ne bo gojil sviloprejk noben naš kmet pod Italijo. Umetna svila in volna, najlon in perlon ter druga umetna vlakna bodo popolnoma zartla proizvodnjo naravne svile.

Spremembe so tudi v sadjarstvu. Prvi letni dohodek Brica in Vipavca so bile nekdanj češnje, ki so slovele na cesarskem Dunaju, v Nemčiji in so prodrle do Varšave in celo do Petrograda, današnjega Leningrada. Češnje zdaj niso več iskano blago. Nekaj let so jim bile cene tako nizke, da se niti obiranje ni izplačalo. Mnogi lepi nasadi bodo izginili. Mnogi tudi po naši lastni krivdi, ker se ne borimo dovolj resno proti črvi-vosti.

Vedno manj je tudi smokev. Mnogim je žal zlasti za okusnimi repnicami. Otroci nimajo niti suhih smokev več tako radi, kot smo jih imeli mi v njih letih.

Zares hudo je bilo otrokom v vinogradniških peredelih, ko so pobirali rožje, ga vezali v snope in nosili domov, da je mama z njim kurila. Danes se rožje ne nosi več domov, temveč spravi v kraj vinograda na kup in zažge. Ne izplača se več delati snopov in jih nositi domov.

Danes pa imamo mnogo več zlahtnih jabol in hrušk, posebno več plemenitih breskev kot pred 40 leti. Precej se je razširil tudi kaki, ki pa bo najbrž kmalu zopet izginil.

Brici so lupili češplje, jim izluščili koščico in jih sušili. Za olupljene češplje so prejemale lepe denarje. V svet so šle pod imenom »Görzer Doppelprünellen«, čeprav so jih Brici lupili in sušili čestokrat na Pivki, na Spod. Štajerskem, v Bosni in le manj v goriških Brdih. Kupovale so jih plovne, večinoma nemške družbe iz Hamburga. Danes je ta obrt izginila.

Še marsikaj bi lahko pripovedovali, a naj zadostuje, ker ni časa. Svet hiti, motorji vedno hitreje drvi in delajo trušč, tako da moraš ven iz mesta in celo iz vasi, če hočeš najti tih kotichek za pomirjenje živcev. A kdo stika za takimi kotichek! Samo starejši ljudje, mladina tega ne potrebuje. Ta hoče »vespe« in »lambrete«, da si poišče zabave v mestu, kjer si najraje išče stalno bivališče. V mestu so blišče luči in zabave, premnogokrat pa tudi nesreče, glavobol in živčna razvrvanost...

Moderni postajamo in z motorji drvimo, kot da nekaj iščemo, kar nam hoče uteči in tudi uteče: utekata nam mirno življenje in zadovoljstvo. Vedno večji odstotek ljudi je živčno izčrpanih in stalno raste potreba po novih domovih za zdravljenje skvarjenih živcev.

ki; naslednje jutro spet vzamemo dve pečeni jabolki. Trdijo, da je ta kura zelo učinkovita in da mnogo koristi tudi polti.

Izmed nešteti shujševalnih zdravljenj sem navedla le štiri. Potrebni sta, kot vidimo, le volja in vztrajnost, pa bo vsaka izmed nas imela linijo, ki si jo želi.

D. K.

VEDNO MANJ BLONDINK

Minilo je že več let, odkar je napisala pisateljica Anita Loos roman Moški imajo raje plavalaske. Takrat je prišlo v modo, da so si ženske barvale lase. Tudi danes se zlasti v južnih krajih marsikatera črnolaska spremeni čez noč v plavalasko, ker želi zbuhati dopadenje.

Angleški biologi so zadevo začeli pretresati tudi z znanstvenega vidika. Dejstvo je, da je po naravi več temnih las kakor svetlih. Posebno jasen primer je v Angliji. Še pred enim rodnom je odpadlo na sto deklet petdeset s svetlimi lasmi. Danes jih je pa komaj dvajset. Zanimivo je, da začno lasje z leti temneti. Blondinke, ki so nekoč bile v severnih deželah nekaj običajnega, so postale danes redkost. Kar pa je redko, postane tudi privlačno.

Biologi pravijo, da je barva las odvisna od barvnih zrn v krvnih celicah na koži. Čim več je takih celic, tem bolj temni postajajo lasje. Zatorej sklepajo, da je bogatejša življenjska raven vzrok za bolj temno barvo las. V Veliki Britaniji in Skandinaviji so boljše življenjske razmere vzrok, da ljudje uživajo izdatnejšo hrano, ki povzroči več barvnih krvnih teles. Posledica je, da se rodi vedno manj plavalask, z drugo besedo vedno manj lepotic.

Revnejši kraji imajo po tem mnenju angleških biologov več lepih blondink kot bogati.

VIRGILU ŠČEKU V SPOMIN

45.

Dr. E. BESEDNJAK

Pravite, je dejal tržaški škof Bartolomasi, da prisostvuje slovenski pridigi pri Starem Sv. Antonu okoli 300 oseb. Toda »raje naj bo užaljenih 300 kot na drugi strani 5000.« (Meglio che siano offesi 300 che dall'altra parte 5000). In naposled upoštevajte, kako zelo primanjkuje slovenskih duhovnikov v podeželju: zato morajo mladi kaplani iz mesta na — deželo! Vi Slovenci ste hudi, ker so bila odpravljena nekatera cerkvena opravila; toda ali vam je znano, koliko vasi je, »kjer za Italijane ni nobene pobožnosti, recimo na Proseku?«

DVOJNA MERA

»Edinost« škofu ni ostala dolžna odgovora. V list je pisal brez podpisa Virgil Šček. Najprej je poudaril, da za dodeljevanje cerkvenih pravic Slovincem ne morejo biti odločilni podatki anagrafskega urada tržaške občine, temveč edinole **število vernikov, ki obiskujejo cerkev.**

Služba božja za Italijane pri Sv. Justu, je pojasnil Šček, se opravlja slučajno istočasno kot za Slovence pri Starem Sv. Antonu. Pri Sv. Justu se udeležuje cerkvenega opravila navadno kvéčjemu 15 oseb, pri Starem Sv. Antonu pa 300. Pobožnost rožnega venca v cerkvi pri Mariji Veliki (Santa Maria Maggiore) se prireja za 6 do 12 italijanskih žensk, 300 slovenskim vernikom pri Starem Sv. Antonu se pa krati pridiga in rožni venec! Zakaj ta dvojna mera?

Pot do cerkve pri Novem Sv. Antonu, je rekel škof, ni bogsigavedi kolika žrtev. Kje

je zapisano, mu odgovarja Šček v Edinosti, »da mora **ravno slovenski vernik iz lastne župnije hiteti v drugo**, da čuje krščanski nauk?« V župniji žive Slovenci že stoletja, so torej grudorodni župljani in ne tujci. Zakaj naj bi 60 do 70 let stari slovenski verniki morali iznenada iz lastne župnije k Sv. Antonu Novemu? Saj imajo v tej cerkvi na razpolago msgr. Slavca, torej ne mladega kaplana, ki bi bil potreben na podeželju. Zakaj je škof kljub temu vzornemu staremu duhovniku prepovedal opravljati slovensko službo božjo? Iz verskih razlogov prav gotovo ne!

ITALIJANI NAJ BODO SLOVENCEM ENAKI

Škof se je izgovarjal, da je moral prepovedati Slovincem službo božjo pri Starem Sv. Antonu zato, ker ji nasprotujejo italijanski verniki. Kakšni katoličani so to, odgovarja Šček v Edinosti, kateri ne privoščijo slovenskim bratom v Kristusu, kar sami zase brezpogojno zahtevajo, to je mašo s pridigo in krščanski pouk v materinem jeziku! Uprli bi se lahko, samo če bi se **njim** kratila ta pravica. »Dajte jim magari deset pridig, saj nismo temu nasprotni,« je pribil Šček.

Glede Proseka je pa odvrnil takole: »Moj Bog, kje pa so na Proseku Lahi? Koliko jih je? Če je par importiranih uradnikov z orožniki vred! Koliko jih hodi v cerkev? In četudi le eden hodi, mi nimamo nič, prav nič proti temu, da se zanj vrši služba božja. Mi Lahom službo božjo ne odrekamo nikjer, le to hočemo, **naj nas in naše službe božje pri miru puste.**«

»Med vojno,« je Šček dodal, »so v Ljubljani živeli furlanski begunci in ondotni škof

je z veseljem vpeljal zanje laško službo božjo. Velečastiti gospod dr. Fogar iz Gorice je neovirano vršil svoj posel. V Ljubljani Lahi niso doma, mi pa smo v tej župniji grudoroden narod.«

O teh stvareh pišem obširneje zategadelj, da se ohrani v spominu tržaških Slovencev, kako smo se borili za naše pravice v cerkvi Sv. Antona Starega in zakaj smo v pravičnem boju podlegli: nacionalizem je na žalost bolezen, ki se je do mozga zarila v Italijane ter se je celò cerkveni krogi ne morejo rešiti. Zapadel ji je tudi sicer pošteni škof Angelo Bartolomasi.

Iz Ščekovega članka obenem izhaja, kako je l. 1921 bil Prosek **še čisto slovenska vas.** Razen orožnikov in kakega priseljenega uradnika ni bilo tam še **nobenega tujca.** Kako je medtem napredovalo raznarodovanje našega podeželja! Danes imajo Italijani na Proseku svojo osnovno šolo, v vasi in okoloških naseljih kar mrgoli tujcev, ki se že pripravljajo, kako bodo v doglednem času zavladali domačinom.

SV. LOVREČ PAZENATSKI

Sredi splošne ozlovoljenosti, ki je razburjala naše ljudi zavoljo očitne krivice pri Starem Sv. Antonu, so začele prihajati tudi iz Istre kaj žalostne vesti iz cerkvenega življenja. Edinost je prejela iz Sv. Lovreča Pazenatskega dopis, v katerem tamkajšnji hrvatski verniki opozarjajo tržaškega škofa na razmere v svoji župniji, katere prebivalstvo je v 85 odstotkih slovanskega rodu. Za 15 odstotkov Italijanov je bil postavljen poseben dušni pastir njihovega jezika, čemur načelno ni bilo mogoče ugovarjati.

(Nadaljevanje)

VIII.

Dogodki 22. julija 1944, ko so se hoteli nekateri treznejši nemški častniki z atentatom znebiti Hitlerja, da bi s tem morda prihranili Nemčiji popolno katastrofo, v katero sta jo gnali blaznost Hitlerja in brezvestnost njegovih pomagačev, so našli le slaboten odmev v taborišču. Na razmere v taborišču niso mnogo vplivali, razen da se je začelo govoriti o raznih višjih »inšpekcijah«, ki bodo prišle, da bodo ugotovile, kakšno je stanje v taborišču in med stražnim osebjem. Razen generala SS Pohla pa ni prišel nihče; vsaj slišali nismo o tem.

Tedaj smo si že lahko preskrbeli Münchensko izdajo dnevnika »Volkischer Beobachter« in smo lahko brali uradna poročila o atentatu in o aretacijah ter pobojih, ki so sledili. List so sicer brali le nekateri redki, ki so prišli do njega, ali pa so ga lahko kupili, toda ti so širili tisto, kar so brali, naprej. Kljub zavijanju in prikrivanju resnice v uradnih poročilih je bilo tudi iz njih lahko marsikaj razbrati. Jasno nam je bilo, da je hitlerjevska stvar nagnita tudi od znotraj in da je ta atentat jasen znak, da so razsodnejši Nemci celo med generali in Hitlerjevimi pristaši samimi prišli do spoznanja, da je vojna izgubljena. To je bilo tolažilno za nas. Toda odurno brezobzirna reakcija Hitlerja in njegove klike na atentat, v katerem nista hotela videti zadnjega znaka, da sta lok prenapela in da je prišel čas, da začneta misliti na konec vojne, nam je hkrati pokazala, da nacistično vodstvo še ne misli na vdajo, da hoče vzdržati do konca in da zato še ni pričakovati takojšnjega konca vojne. To nas je nekoliko razočaralo. Toda vsaj v tem primeru si nihče ni delal kakih posebnih iluzij. Navadili smo se na misel, da Nemčija ne bo padla zaradi notranjih razprtij in razkola med njeno vodilno skupino, ampak samo pod udarci zavezniških vojsk, in razvoj nam je dal prav.

SS-ovski častniki, ki so gospodarili nad taboriščem, pa so se verjetno vendarle bali, da bi bili kakor koli zapleteni v procese, ki so sledili atentatu, ali pa jim je šlo za to, da bi ne vzbudili nikakega suma, zato so nenadno poostriili razmere v taborišču. Podčastniki so postali spet sitnejši. Zlasti večerni apeli so postali

V DACHAUSKIH BLOKIH

89

E. Z.

mučni in so se navadno zelo zavlekli. Spet se je začelo mučno »Mütze ab! Mütze auf!« Ker nas je kakih 20.000 stalo na Appelplatzu, so morale biti tiste vežbe v pokrivanju in razkrivanju za SS-ovske častnike in podčastnike zelo slikovite, toda nam so bile priskutene do kraja. Morali smo korakati naprej in nazaj in naravnati vrste. In potem so si omislili še godbo, ki je svirala nacistične marše, ob katerih smo morali razvrščeni po blokkih, to je v kolonah po kakih 1200 mož, eksercirati po obsežnem trgu. Če kak blok ni v redu korakal, je moral vedno spet ponoviti mimohod pred SS-ovskimi častniki, ki so besno vpili, in padale so zaušnice in brci. Včasih je trajala taka »vežba« več kot eno uro. Kadar je končno vse »klapalo« in je naša kolona lahko zavila na taboriščno cesto in ubrala zmernejši korak, smo si kar oddahnili. To sicer še ni bilo najhujše, kar smo lahko pričakovali v taborišču, vendar pa je bilo tisto marširanje ob rjovenju SS-ovcev, sviranju godbe in prepevanju nacističnih pesmi, k čemur so silili zlasti nemške internirance, vse prej kot prijetno, zlasti ker smo morali na apel takoj po prihodu z dela, še vsi znojni in lačni. Če bi se bila izpremenila vsaka polglasna kletev vsaj v droben kamenček, bi bilo vsak večer zasulo vse SS-ovce pod ogromnim kamenitim plazom.

S tem poostrenim vežbanjem in zafrkavanjem internirancev so gotovo hoteli SS-ovski častniki in podčastniki ponovno dokazati svojo zvestobo Hitlerju in Himmlerju in svojo vnemo ter vero v nemško zmago. Seveda se je ta vera v marsikom že hudo majala, ne morda zaradi pomanjkanja nacističnega duha, ampak bolj zaradi tega, ker mu je še ostala kaka mrvica razsodnosti ali vsaj iz čuta samoohrane. Toda te dvome so morali skrivati v sebi, če si niso hoteli nakopati nesreče, in tako so se pač obnašali proti nam surovo in kot da so še vedno popolnoma prepričani, da bo Nemčija zmagala. (Dalje)

ŠPORTNI PREGLED

Namiznoteniški turnir v Trstu

V ponedeljek, 22. junija, so se zaključile tekme na mostvenem namiznoteniškem turnirju za pokal Danila Mladovana. Nastopilo je 11 moštev: **Skamperle A** (Grbec in Kovačič), **Skamperle B** (Jurkič in Vuga), **Nabrežina A** (Svetlič in Stanissa), **Nabrežina B** (Caharija in Radovič), **Prosek A** (K. Cibic in Sirca), **Prosek B** (E. Cibic in Ukmar), **Skedenj A** (Merlak in Sosič), **Skedenj B** (Patrizio in D. Hrevatin), **Skedenj C** (Berginc in J. Hrevatin), **Pregare A** (Rudolf in Cesarec), **Pregare B** (Klun in Zivic).

Srečanja so bila zanimiva, zlasti ker so bile na sporedu tekme odločilnega pomena za razvrstitev moštev na najboljša mesta. Zaslužno je zmagalo moštvo Skamperle A. Grbec in Kovačič sta s svojo igro navdušila prisotne. Da je bila zmaga Grbca in Kovačiča res prepričljiva, nam pove že dejstvo, da sta svoje nasprotnike premagala z izidom 3:0. Grbec (najboljši igralec turnirja) se je kot vedno vedel izredno mirno in zmagal predvsem zaradi te svoje lastnosti; poleg tega pa moramo pohvaliti ravno tako njegovo obrambno kot napadalno igro. Presenetil je Kovačič. Čeprav se na dosedanjih turnirjih ni slabo izkazal, večina vendar ni pričakovala toliko uspeha. Na drugo mesto se je uvrstilo moštvo Pregare A. Rudolf, ki ni na zadnjih nastopih lepo igral, si je precej opomogel, vendar vemo, da zna igrati še bolje. Cesarec je igral zdaj slabo, zdaj dobro. Od Skedenjcev je marsikdo pričakoval mnogo več; izkazalo pa se je, da so vsaj zaenkrat minili časi, ko so edino Skedenjci imeli odločujočo besedo na turnirjih. Nabrežinci in Prosečani so zaigrali kot navadno.

Moštvo Skamperle A je v finalnih tekmah zaigralo odločno in učinkovito ter zmagalo brez posebnih težav. Za drugo mesto sta se potegovali ekipi Pregare A in Skedenj A. Sposobnosti teh igralcev so bile precej izenačene; zaradi nekaterih grobih napak Merlaka in Sosiča pa je zmaga pripadla moštvo Pregare A.

Izidi: Prosek B - Skamperle B 3:0 (E. Cibic - Vuga 2:0, Ukmar - Jurkič 2:0, Cibic-Ukmar : Vuga-Jurkič 2:1); Prosek A - Skedenj B 1:3 (K. Cibic - Patrizio 1:2, Sirca - Hrevatin 1:2, Sirca-Cibic : Patrizio-Hrevatin 2:1, Sirca - Patrizio 0:2); Skamperle

A - Nabrežina B 3:0 (Grbec - Caharija 2:0, Kovačič-Radovič 2:0, Grbec-Kovačič : Caharija-Radovič 2:0); Skedenj A - Nabrežina A 3:0 (Merlak - Stanissa 2:0, Sosič - Svetlič 2:0, Merlak-Sosič : Stanissa-Svetlič 2:0); Skedenj C - Pregare B 1:3 (Berginc - Klun 2:0, Hrevatin - Zivic 0:2, Hrevatin-Berginc : Klun-Zivic 1:2); Prosek B - Pregare A 1:3 (Cibic - Rudolf 0:2, Ukmar - Cesarec 2:0, Cibic-Ukmar : Rudolf-Cesarec 0:2, Ukmar - Rudolf 1:2); Skamperle A - Skedenj B 3:0 (Grbec - Patrizio 2:0, Kovačič - Hrevatin 2:1, Grbec-Kovačič : Patrizio-Hrevatin 2:1); Skedenj A - Pregare B 3:0 (Merlak - Klun 2:0, Sosič - Zivic 2:0, Merlak-Sosič : Zivic-Klun 2:0); Skamperle A - Pregare A 3:0 (Grbec - Rudolf 2:0, Kovačič-Cesarec 2:0, Grbec-Kovačič : Rudolf-Cesarec 2:1); Skedenj A - Pregare A 1:3 (Merlak - Rudolf 1:2, Sosič - Cesarec 2:0, Merlak-Sosič : Rudolf-Cesarec 1:2, Sosič - Rudolf 1:2); Skedenj A - Skamperle A 0:3 (Merlak - Grbec 1:2, Sosič - Kovačič 1:2, Merlak-Sosič : Grbec-Kovačič 0:2).

Končna lestvica: 1. Skamperle A, 2. Pregare A, 3. Skedenj A.

JOHANSSON PREMAGAL PATTERSONA

Pretekli petek je bila vsa pozornost športnikov osredotočena na boksarski dvoboj (težka kategorija) med dosedanjim prvakom Pattersonom (ZDA) in izzivalcem Johanssonom (Svedska). Kljub deževnemu vremenu je srečanju na stadionu Yankee v New Yorku prisostvovalo 30.000 gledalcev.

V prvem krogu ni nihče od nasprotnikov pokazal premoči, vendar so sodniki prisodili prvi krog Svedu. Drugi se je končal z neodločenim izidom. Odločilen pa je bil tretji. Johansson je prešel v napad z vrsto udarcev z levo roko in nato nenadoma črna močno sunil z desnico v čelo, tako da je ta padel na tla. Patterson se je z veliko težavo dvignil, toda brž zatem je zopet ležal na tleh in obenem začel krvaveti iz nosa. Patterson se je 5-krat zgrudil na tla, a ko je petič vstal, se je oklenil nasprotnika, ker je vedel, da bo drugače moral podleči. Johansson se ga je hitro osvobodil in močno zadel črnca, ki je spet zletel na tla. Patterson je bil omamljen že po prvem močnem udarcu, vendar je sod-

nik prekinil dvoboj, šele ko je Američan sedmič padel na tla.

Malokdo si je mislil, da se bo to srečanje zaključilo s tehničnim knockoutom in z zmago Sveda, saj so bile stave (v razmerju 4:1) v korist Američana. Zasluški obeh boksarjev so naravnost bajni: Johansson je prejel okoli 150, Patterson pa okrog 350 milijonov.

Doslej je Johansson nastopil na ringu kot poklicni boksar 22-krat in vselej zmagal; 14 borb pa si je zagotovil s knockoutom. Prvaki težke kategorije so bili do sedaj v glavnem Američani; izjemo tvorijo Johansson, Anglež Fitzsimmons, Nemeec Schmelting in Italijan Carnera.

Povratni dvoboj bo po vsej verjetnosti pred oktobrom v Philadelphiji.

KOLESARSKA DIRKA PO FRANCIJI

Vse kaže, da se bo tudi dirka po Franciji odločila na alpskih cestah. Čeprav so Italijani doslej dosegli dve etapni zmagi, ni na prvih desetih mestih splošne lestvice nobenega italijanskega kolesarja.

V četrtek, 25. junija, je na prvi etapi (Mulhouse-Metz) zmagal Darrigade. Naslednjega dne so kolesarji prišli iz Metza v Namur. Prvi je prišel na cilj Favero, z istim časom mu je sledilo 18 kolesarjev. Na tretji etapi (Namur - Roubaix) si je mladi Francoz Cazala pridobil zmago in rumeno majico. Prišel je na cilj na čelu desetorice kolesarjev, ki jim je uspelo ubežati glavnini. Bruni je zmagal na 4. etapi (Roubaix - Rouen) in prehitel pred ciljem Belgijca Van Aerdeja. Na 5. etapi je zmagal Graczyk (pred Darrigadeom). Etapa je bila dolga 286 km. Šesta etapa (Blain - Nantes, 45 km) je bila na kronometer. Zmagovalec je bil Francoz Rivièrè, ki je vozil s povprečno hitrostjo skoro 48 km na uro; z 21" zamude mu je sledil Baldini. Na tej etapi sta dosegla lep uspeh tudi Gaul in Bono. Cazala nosi še vedno rumeno majico; v splošnem vrstnem redu sta mu najbližja Gauthier (1'27" zaostanka) in Annaert (2'11").

SPORT PO SVETU

Avtomobilizem — V Monzi je Američan Thiele (na avtomobilu Ferrari) zmagal na dirki za Veliko nagrado Monze. Na dirki za pokal Junior se je v Monzi dogodila huda nesreča: Crivellari je z veliko hitrostjo zaletel z avtomobilom v Tinazzijevo vozilo. Tinazzija in Crivellarija so odpelali v bolnišnico, kjer sta kmalu nato izdihnila.

(Nadaljevanje na 10. strani)

Politiki te struje so se zbirali okoli novega prestolonaslednika Franca Ferdinanda, ki je odigral zadnjo vlogo v igri habsburške usode. Novi politični načrt si je zamislil tako, da bi se dualizem iz leta 1867, ki je razdelil monarhijo v dve polovici, razširil v trializem. Slovanski narodi na jugu države naj dobe enako avtonomijo, kot jo imajo Ogrji. Država naj bi postala avstro-ogrsko-jugoslovanska.

Ta struja pa ni hotela dovoliti Jugoslovanom samouprave iz čuta pravičnosti, marveč le iz globoke skrbi za obstanek habsburškega prestola. Vlada je zlasti na Primorskem začela cincati med zahtevami Slovencev in Italijanov. V Trstu in v Gorici je podpirala politično sodelovanje med Italijani in Nemci. Italijanski časnikar Barzilaj je tedaj pohvalil Nemce v Trstu in Gorici, češ da »Italijani pričakujejo, da ostanejo Nemci vedno na strani Italijanov, saj Slovani vdirajo enako v nemške kakor laške pokrajine. Slovani so brez tradicij, oprti samo na surovo moč števila, Italijani in Nemci pa naj se zavedajo skupne kulturne in naravne skupne obrambe proti vdiralcem«.

Dunaj je rad prisluhnil takim glasovom in je spet začel cincati. Prepovedal je tik pred vojno slovensko romanje na Gospodarsko polje. Dovolil pa istočasno velik nemški shod v Celovcu, kjer je dr. Egger iz Ljubljane in za njim zastopnik tržaških

V SONCU in senci

(Usoda Habsburžanov)

R. B.

Nemcev hvalil povezanost Nemcev in Italijanov v Trstu in Gorici. Primorski Nemci da so važna predstraža proti jugoslovanski nevarnosti in obramba nemškega mostu do Adrije.

Polagoma je na Dunaju pridobivala na moči struja proti trializmu in jugoslovanski avtonomiji. Udarila je proti njenim zagovornikom in poslala v smrt celo prestolonaslednika Franca Ferdinanda.

Cesar Franc Jožef je preživel vse svoje prijatelje in sovražnike, ženo, brata Maksimilijana in sina Rudolfa; pred njim so se umaknili s pozorišča politiki Schwarzenberg in Bismarck, revolucionarji Kossuth in Mazzini, cesarji Viljem I. in Napoleon III.; avstrijske vlade so se menjavale in padale, on pa je stal v soncu in senci in je še ob prelomu vekov kljuboval usodi.

On, Franc Jožef, star po letih, a še vedno trmasto čvrst v volji, je vztrajal. Hotel je dobojevati vse boje, čeprav je doživel mnogo porazov. Zaverovan je bil v svoje mišično poslanstvo ohraniti stari red.

Čakal ga je pa še zadnji in najtežji boj z lastnim naslednikom; boj, ki je Habsburžane strl in jih spravil po sedmih stoletjih ob moč in sijaj.

Za krono in srce

Po žaloigri v Mayerlingu je pravno nasledstvo avstrijske krone pripadlo nadvojvodi Francu Ferdinandu. Bil je sin drugega cesarjevega brata Karla Ludvika in je imel komaj 25 let, ko je postal naslednik prestola. O njem je javnost malo vedela. Slišala je le o njegovem slabotnem zdravju in o jetiki, ki jo je baje podedoval po rano umrli materi Mariji Anuncijati, burbonski princesinji.

Dvor ga je poslal iskat zdravja na potovanje okoli sveta kot svoj čas miramarskega Maksimilijana. Novi prestolonaslednik je težko prenašal članke v časnikih, da so mu dnevi šteti. Začeli so ga porivati v ozadje in pritiskati na cesarja, naj proglasi za dediča njegovega brata Otona.

(Nadaljevanje)

3
Za
naše
u
a
i
m
l
a
i
š
e
G
u
s
a
r
j
i

TRDONJA JE POMOLIL, DIŠEČI OBLOŽENI KRUKER POD LAROTNIKOV NOS.....

NO, KAŽ SEM TI REKEL?... ZE ODPIRA OČI!

AUUU!!

ZVERINA NENASITNA!! SE SVOJEGA PRIZATELJA BI POŽRL!!

ALJ IMAS SE? SE?! TUDI ZE BI IMEL, TI NE BI DAL, POŽRESNEŽ, DA VEŠ!

ČEMU STA ME PA POTEEM ZBUDILA? ČEMU?! OZRI SE!

MOJA HISA?! KDO JO JE PODRL?! KAŽ?! ALJ PRAV SLISIM?... TISTIM TRHLIM DESKAM PRAVIS HISA?! TE NI GRAM? ZDAŠ IMAS DENAR, PA SI GEŽDAŠ POSTENO MOČ!

DENAR?! KARSEN DENAR? NIMAM NITI PREBITE PARE. KAKO TO? DOBIL SI VENDAR NAGRADO. HIH! STAVIM, DA SE BLA PO GRLU!

DO GRLU? A-A, TO POT SI SE PA TEMELZITO ZMÓTIL! ZA TISTI DENAR SEM SI RUPIL RIBISKI PRIBOR. RIBISKI PRIBOR?! ZA VEČ DENAR!

PRIDITA POUZAJEM VAMA GA. REŠ NAŠU ZANIMA, KARSEN SE PRIBOR, KI TOLIKO STANE.

MOTORNI COLN! TUDI OPREMO ZA PODVODNI RIBOLOV IMAM, SAMO ZA POT NA MORŠE MI SE ZMANJHALO DENARJA.

VZEMI NAŠU S SE'BOŠ, PA DOBIŠ DENAR ZA POTOVANJE, VELJA? VELJA!.. JUTRI ODRINEMO!

UCNI USPEHI

NA DRZAVNI NIZJI SREDNJI SOLI v Gorici so izdelali sprejemni izpit tile dijaki:

Božič Ivan, Brajnik Marko, Bratina Ivan, Brescia, ni Peter, Brumat Alojzij, Cotič Vojko, Devetak Severin, Drufovka Branko, Ferletič Ciril, Figel Stanislav, Gomišček Franko, Hvala Sidonij, Klanjšček Sergij, Marušič Edvin, Mersecchi Rudolf, Mohorčič Vincenc, Mozetič Mitja, Nanut Mirko, Obidič Srečko Bruno, Pavlin Igor, Pellegrin Edvard, Rosi Levin, Sfiligoj Viljem, Susič Ivan, Tomažič Jurko, Troha Bogdan, Brajnik Fernanda, Bric Nevenka, Brisco Tatjana, Budal Nevica, Calligaris Nadja, Hlede Darinka, Koren Silvana, Marassi Divna, Marassi Lucija, Marega Loreta, Micottis Avrelija, Pahor Zarja, Radetti Milena, Skerk Nataša.

Nižji tečajni izpit so izdelali: Kogoj Lucijan, Kuzmin Branko, Radetič Emil, Barbarino Irma, Brajnik Miroslava, Carrara Zmaga, Cescutti Metoda, Knez Helena, Komjanc Ana, Kunej Franka. Osem dijakov je dobilo popravne izpite, dva sta bila zavrjnena.

DOSTAVEK

V zadnji številki smo objavili učne uspehe na gorških srednjih šolah. Pomotoma smo izpustili, da je v drugem razredu liceja izdelal z enim najboljših uspehov tudi dijak Marijan Bednarik.

SPORT PO SVETU

(Nadaljevanje z 9. strani)

Nogomet — Švicarsko prvenstvo je osvojilo moštvo Young boys s 38 točkami pred ekipo Grenchen (32 točk).

Letošnji češkoslovaški državni prvak je Ruda hvezda iz Bratislave. Na drugo mesto lestvice se je uvrstila praška Dukla.

V nedeljo so odigrali vrsto mednarodnih srečanj. V Budimpešti je Madžarska v prijateljskem srečanju premagala Švedsko s 3:2. V Oportu je Vzhodna Nemčija podlegla Portugalski (0:3). V Chorzowu (Poljska) je Španija prekosila Poljsko s 4:2. Slednji dve tekmi sta veljali za evropski nogometni pokal. V Moskvi sta SZ in Bolgarija zaigrali neodločeno (1:1) na tekmi, ki je veljala za evropski nogometni turnir.

Letošnji prvak Avstrije je Sportklub, ki je v zadnji tekmi premagal Vienno (4:2). Sportklub ima na končni lestvici 46 točk, drugi je Rapid (44), tretja pa Vienna (32).

Končale so se tekme za prvenstvo Madžarske. Največje število točk (34) sta si zagotovili moštvi Csepela in Ferencvaros; prvenstvo pa je zaradi boljšega količnika golov osvojilo moštvo Csepela.

V odločilni tekmi za španski pokal je Barcelona porazila Granado z izidom 4:1.

POMAGAJTE CVETKI!

Ta teden so na našo upravo dospeli naslednji prispevki:

Debelli Lidija Lir 1000, družina Pirjevec s Proseka 500, družina Milič s Proseka 500, N. N. 700. Skupni znesek Lir 2.700. Prejšnji znesek Lir 82.350. Vsega skupaj Lir 85.050.

Kdor namerava bolnemu dekletu pomagati, lahko pošlje svoj prispevek tudi na upravo Novega lista v Trstu, ul. Martiri della Libertà 5/1.

SLOVENSKO NARODNO GLEDALIŠČE V TRSTU
Predstave na prostem na občinskem nogometnem igrišču v Bolljuncu

V petek, 3. julija, ob 20.30 Marija Holkova PEPELKA
V nedeljo, 5. julija, ob 20.30 Sremac-Kosar

»POP ČIRA IN POP SPIRA«
V torek, 7. julija, ob 20.30 Marija Holkova PEPELKA

Izdaja Konzorcij Novega lista
Odgovorni urednik Drago Legiša
Tiska tiskarna »Graphis« - Trst, ul. Sv. Frančiška 20
Telefon 29-477